

En nasjonal strategi for norsk pedagogisk forskning

Oppfølgingsutvalgets anbefalinger
etter Forskningsrådets evaluering
i 2004

© Norges forskningsråd 2006

Norges forskningsråd
Postboks 2700 St. Hanshaugen
0131 OSLO
Telefon: 22 03 70 00
Telefaks: 22 03 70 01

Publikasjonen kan bestilles via internett:
<http://www.forskningsradet.no/publikasjoner>

eller grønt nummer telefaks: 800 83 001

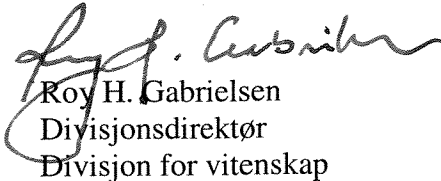
Grafisk design omslag:	Creuna as
Ill. omslagsside:	Jon Solberg
Trykk omslag:	Oslo Trykk- og KopiSenter as
Trykk innmat:	Forskningsrådets hustrykkeri
Opplag:	200

Oslo, april 2006
ISBN 82-12-02295-1 (trykksak)
ISBN 82-12-02297-8 (pdf)

Forord

Norges forskningsråd har som en av sine oppgaver å gjennomføre fagevalueringer. I 2002 oppnevnte Forskningsrådet en nordisk ekspertkomite med mandat å evaluere norsk pedagogisk forskning. Komiteen startet evalueringsarbeidet i 2003 og leverte sin rapport i mai 2004. Blant hovedkonklusjonene var at norsk pedagogisk forskning er preget av fragmentering og stor variasjon i kvalitet, dette gjelder både innad i forskningsmiljøene og på tvers av miljøene. Det ble også etterlyst en sterkere grad av internasjonalisering av forskningen. I etterkant av evalueringen ble det gjennomført høring av rapporten og arrangert høringsmøte. I tråd med praksis ved andre fagevalueringer, besluttet Forskningsrådet deretter å igangsette et mer systematisk oppfølgingsarbeid. Formålet var å få fram forslag til konkrete tiltak for å møte de utfordringer evalueringskomiteen hadde pekt på. Oppfølgingsutvalget ble nedsatt sent våren 2005 og hadde sitt første møte på forsommeren. Sammensetning av utvalget framgår av rapporten. Utvalget leverte sitt forslag til oppfølgingsplan, som de kaller *En nasjonal strategi for norsk pedagogisk forskning*, i februar 2006. Planen ble behandlet av styret for Divisjon for vitenskap 9.mars 2006. De tiltak som foreslås i planen varierer mht å kunne gjennomføres raskt eller i et mer langsiktig perspektiv, og fordeler oppfølgingsansvar mellom forskningsmiljøene, Forskningsrådet og Kunnskapsdepartementet. Det er vårt ønske at alle parter som er involvert i pedagogisk forskning bruker planen aktivt i arbeidet for stadig kvalitetsheving av norsk forskning.

Oslo, 20.mars 2006


Roy H. Gabrielsen
Divisjonsdirektør
Divisjon for vitenskap

Innhold

1. Innledning	7
1.1 Utvalgets sammensetning, møter og arbeidsform.....	7
1.2 Utvalgets mandat	8
1.3 Oppfølgingsutvalgets tolkning av mandatet	9
2. Grunnlagsspørsmål og dilemmaer	11
2.1 Målsettingene for pedagogisk forskning.....	11
2.2. Hva er kvalitet i pedagogisk forskning?	12
2.3. Internasjonalisering vs. ”samfunnsmandatet”.....	12
2.4. Publisering i prestisjetidsskrift vs. popularisering.....	13
2.5. Spesialisering av forskning vs. bredde	14
2.6 Programforskning vs. fri forskning.....	14
3. Tiltak knyttet til mandatets hovedtemaer.....	16
3.1 Forskningsledelse og forskningsorganisering.....	16
3.2 Internasjonalisering.....	17
3.3 Tematiske satsinger og prioriteringer	19
3.4 Rekruttering	21
3.5 Nasjonal koordinering, arbeidsdeling og samarbeid.....	22
4. Forutsetninger for gjennomføring av tiltak.....	25
4.1 Sammenhengende tid til forskning	25
4.2 Den pedagogiske forskningens finansielle vilkår	25
5. Inn i framtiden: Nye satsingsområder.....	27
6. Oppsummering og prioriteringer	30

1. Innledning

Norges Forskningsråd gjennomførte 2003-2004 en evaluering av pedagogisk forskning ved de pedagogiske universitetsinstituttene og et utvalg høyskoler. En nordisk ekspertgruppe under ledelse av professor Berit Askling ved Göteborgs universitet gjennomførte evalueringen. Komiteens konklusjon i Evalueringsrapporten, *Norsk pedagogisk forskning – en evaluering av forskningen ved utvalgte universiteter og høyskoler* (mai 2004), er at det er stor variasjon, både mellom og innenfor forskningsmiljøene, når det gjelder volum og kvalitet. Forskningspublikasjonene er i overveiende grad nasjonalt og ikke internasjonalt forankret og formidlet. Dette gir legitimitet i det norske samfunnet, men vanskeliggjør deltakelse i den internasjonale forskningsfrontens fagdiskusjon, og kan bidra til å utarme kvaliteten på forskningen. Panelet framhever også store strukturelle utfordringer for framtidig pedagogisk forskning, blant annet lav professorandel og liten bruk av professor II, høy alder ved disputas og en mindre andel forskere med doktorgrad enn innenfor andre samfunnsfag. Fagområdet har dessuten rekrutteringsutfordringer i kommende tiår grunnet store avgangstall.

For å følge opp denne evalueringen nedsatte Norges forskningsråd i juni 2005 et oppfølgingsutvalg som skulle utarbeide en oppfølgingsplan eller en nasjonal strategi for videreutvikling av norsk pedagogisk forskning.

Med utgangspunkt i evalueringsrapporten ble utvalget bedt om å utarbeide "... en rådgivende plan for tiltak som skal bidra til å utvikle og styrke pedagogisk forskning og de pedagogiske forskningsmiljøene. Planen skal være rettet mot de delene av faget som inngikk i evalueringen og alle relevante deler av Universitets- og høyskolesektoren, ikke bare de institusjoner som inngikk i evalueringen". Mandatet inviterer dessuten til å trekke inn framtidsrettede tematiske områder og problemstillinger og til å utvide perspektivet slik at forskningsstrategien også får relevans for pedagogiske fagområder som ikke var representerte i evalueringen.

1.1 Utvalgets sammensetning, møter og arbeidsform

Oppfølgingsutvalget (heretter kalt OU) har hatt følgende medlemmer:

- Professor Bente Hagtvet (leder), Universitetet i Oslo.
- Professor Peder Haug, Høgskolen i Volda.
- Professor Gunn Imsen, NTNU.
- Professor Sølvi Lillejord, Universitetet i Bergen.
- Førsteamanuensis Elaine Munthe, Universitetet i Stavanger.
- Professor Jens-Ivar Nergård, Universitetet i Tromsø.
- Professor Harald Thuen, Høgskolen i Lillehammer.

Medlemmene ble oppnevnt av NFR etter forslag fra institusjonene. Observatører har vært spesialrådgiver Ingebjørg Strøno Sejersted (Norges forskningsråd, NFR) og rådgiver Frode Hauge (Kunnskapsdepartementet, KD).

Forsker Are Turmo ved Universitetet i Oslo har vært faglig sekretær for utvalget.

Utvalget har hatt følgende møter:

- Dagsmøte torsdag 2. juni
- Dagsmøte fredag 19. august
- Seminar mandag 10. og tirsdag 11. oktober
- Dagsmøte fredag 11. november
- Seminar mandag 12. og tirsdag 13. desember

Til møtet 11. november var dessuten representanter for de pedagogiske og spesialpedagogiske forskningsmiljøene invitert for å bidra med innspill til sentrale punkter i mandatet.

1.2 Utvalgets mandat

Styret for Divisjon vitenskap i Norges forskningsråd vedtok i møte den 14. april 2005 følgende mandat for utvalget:

Planen skal gi råd

- til forskningsmiljøene
 - om tiltak de bør gjennomføre innenfor egne budsjetter,
 - om faglig arbeidsdeling og samarbeid,
 - om tiltak for omstilling og fornyelse der det er påvist behov,
- til Forskningsrådet
 - om bruk av finansielle virkemidler og støtteformer,
 - om prioriteringer innenfor fag/delområder og tema,
 - om arbeidsdeling og samarbeid nasjonalt og mellom Forskningsrådet og forskningsmiljøene,
 - om andre tiltak som kan bidra til å utvikle fagmiljøene,
- til Kunnskapsdepartementet (KD) i dets arbeid med prioriteringer.

Utvalget ble bedt om å legge evalueringsrapporten til grunn for sitt forslag til en nasjonal strategi og bl.a. vurdere følgende:

- tiltak for koordinering og samarbeid mellom fagområder og institusjoner for å oppnå bedre ressursutnyttelse og bidra til faglig utvikling
- tiltak for å styrke forskningsledelse og aktuelle tiltak for videreutvikling og forbedring av situasjonen for norsk pedagogisk forskning generelt
- tiltak for å styrke internasjonalt samarbeid og internasjonal publisering
- tiltak for å bedre samvirket mellom universitetsmiljøer og høyskolemiljøer, særlig rekruttering og prosjekter
- rekrutteringssituasjonen i ulike deler av faget og ved ulike typer institusjoner, samt tiltak som vil kunne bedre rekrutteringssituasjonen
- fagområder eller tema som særlig bør styrkes
- nye satsingsområder

Utgangspunkt for planarbeidet skulle, i henhold til mandatet, være:

- evalueringen av norsk pedagogisk forskning
- høringsuttalelsene fra de evaluerte fagmiljøene
- relevante strategi- og prioriteringsplaner ved institusjonene, programplaner (Forskningsrådet) og lignende

- eventuell annen dokumentasjon (for eksempel Forskningsmeldingen) som utvalget finner relevant.

I følge mandatet skal planen være kortfattet (10-15 sider) og sette fokus på konkrete tiltak som primært forskningsmiljøene og Forskningsrådet anbefales å gjennomføre, samt fremme forslag om faglig arbeidsdeling og samarbeid mellom de ulike lærestedene. Anbefalingene bør prioriteres, og ansvarlige instanser for oppfølging bør angis. Tiltakene bør være realistiske i forhold til finansieringssituasjonen og finansieringsstrukturen for pedagogisk forskning og for samfunnsvitenskapelig forskning generelt.

1.3 Oppfølgingsutvalgets tolkning av mandatet

Mandatet peker på fem hovedtemaer som har vært veiledende og organiserende for den diskusjonen utvalget har ført og de anbefalinger det gir:

1. Forskningsledelse og forskningsorganisering
2. Internasjonalisering
3. Tematiske satsinger/prioriteringer
4. Rekruttering
5. Nasjonal koordinering, arbeidsdeling og samarbeid

OU gir både prinsipielle vurderinger og konkrete anbefalinger ved behandlingen av hvert tema. Anbefalingene er generelle og ikke rettet mot spesifikke miljøer. Hensikten er at anbefalingene skal være nyttige ved utvikling av forskningsstrategier på nasjonalt så vel som institusjonelt nivå.

I likhet med Evalueringskomiteens vurderinger, er OUs anbefalinger ikke forankret i grundig og omfattende kunnskap om pågående forskning i doktorstipendiatgruppen. Dette kan gi et for smalt grunnlag for vurdering av den pedagogiske forskningens tematiske innhold og organisering. OU baserer imidlertid sine vurderinger på sin samlede kunnskap om stipendiatforskning ved egne institusjoner. Utvalgets brede nasjonale sammensetning bør borge for et rimelig representativt vurderingsgrunnlag.

Anbefalingene gjelder pedagogisk forskning i vid betydning. De sikter først og fremst mot de evaluerte områdene, allmennpedagogikk og spesialpedagogikk, men vil også ha relevans for områder som yrkespedagogikk, fagdidaktikk, osv. (jfr. Evalueringskomiteen, s. 62).

Anbefalingene er forankret i OUs forståelse av viktige grunnlagsspørsmål. Anbefalingene forholder seg dessuten til dilemmaer Evalueringskomiteen reiser, og som den pedagogiske forskningen må ta stilling til. Derfor behandles i fortsettelsen først noen sentrale spørsmål og dilemmaer som legger premisser for tilrådingene. Dette kan også leses som problematiseringer av vurderinger Evalueringskomiteen gir. Dernest presenteres OUs vurderinger og anbefalinger knyttet til mandatets fem hovedtemaer. Både den innledende drøftingen av grunnlagsspørsmål og dilemmaer og gjennomgangen av de fem hovedtemaene med anbefalinger omfatter delvis uavhengige og delvis overlappende problemstillinger. Av hensyn til ønsket om at leserne skal kunne betrakte hvert tema uavhengig av tekstens helhet, kan visse gjentakelser av synspunkter ikke unngås. I rapportens avsluttende del framheves noen sentrale vilkår for at

anbefalingene skal kunne virkeliggjøres. Videre utpekes noen nye satsingsområder som OU vurderer som sentrale forskningsfelt i lys av samfunnsutviklingen.

2. Grunnlagsspørsmål og dilemmaer

2.1 Målsettingene for pedagogisk forskning

Den pedagogiske forskningen skal bidra til å øke vår kunnskap om og forståelse av samfunnsmessige og individuelle vilkår for sosialisering, opplæring og læring, og av utdanningssystemets funksjon i samfunnet. Den har et ansvar for å utvikle kunnskap om forhold som bidrar til å bedre barn og unges oppvekstvilkår, til å fremme livslang læring og til å skape inkluderende og trygge fellesskap mellom ulike kulturelle grupper. Pedagogisk forskning skal øke vårt innsyn i de forhold som fremmer eller hemmer menneskets læring og utvikling, og i forhold som kan øke praksisfeltets kompetanse og støtte profesjonell håndtering av læreprosesser innenfor allmennpedagogiske og spesialpedagogiske virkefelt. Den skal blant annet utvikle kunnskap om tiltak som kan settes inn når læring av ulike grunner vanskeligjøres og om forhold som kan bidra til inkludering av marginaliserte grupper i samfunnet.

Evalueringskomiteen peker på at det finnes et dobbelt sett av kvalitetskriterier for pedagogisk forskning: ett sett vitenskapelige funderte kriterier for god forskning, og ett sett som angår relevansen av forskningen for ulike typer oppdragsgivere og brukere. I dette spenningsfeltet mellom det vi kan kalle forskningens fagmandat (*disiplinorienteringen*) og samfunnsmandat (*nytteorienteringen*) vil den pedagogiske forskningen også befinne seg i framtida. OU ser ikke noen nødvendig motsetning mellom det doble sett av kvalitetskriterier. Evalueringen viser samtidig at den pedagogiske forskningen har utviklet seg ved langsomme prosesser og at den fastholdes i stabile strukturer (s.135). Endringene har skjedd over tid som følge av interne prosesser i faget, men også som følge av eksterne krefter der ikke minst politisk initierte forskningsprogrammer og oppdragsforskning spiller en viktig rolle. OU ser det som vesentlig at det etableres fora som kan bidra til refleksjon over pedagogikk som forskningsfelt og over endringsprosessenes samspill med fagets egenart og samfunnets behov (jf også s. 15).

OU vil peke på følgende hovedoppgaver for norsk pedagogisk forskning:

- Å bidra til fornyelse og kvalitetsheving av den pedagogiske forskningen gjennom faglig metarefleksjon og et dynamisk samspill med endringsprosesser i samfunnet.
- Å utvikle et kunnskapsgrunnlag, begrepsapparat, teorigrunnlag og en historisk og komparativ referanseramme som setter læring, oppdragelse, sosialiseringprosesser og utdanning inn i en sosial sammenheng og i et samfunnsmessig perspektiv
- Å bidra til at denne kunnskapen kommer til anvendelse for det pedagogiske praksisfeltet så vel som for de politiske beslutningstakerne.

OU vil understreke det brede ansvaret som hviler på pedagogisk forskning, både i forhold til disiplinær metarefleksjon og fagutvikling, til oppdrags- og undervisningspraksis, til kritisk oppfølging av sosialiseringprosesser i samfunnet, til å bistå det sentrale og lokale politiske nivået med et godt kunnskapsgrunnlag for sine beslutninger og til å bidra med praktisk forankret og nyttig forskning av høy kvalitet.

2.2. Hva er kvalitet i pedagogisk forskning?

Evalueringskomiteen har lagt følgende definisjon av forskningskvalitet til grunn (s. 16):

”... originalitet og kreativitet med hensyn til problemstillinger, begrepsdanning, design og metode, i argumentasjon i forhold til fagets pågående internasjonale diskusjoner, samt i analyserende framstillinger av problemfelt, teorier, empirisk materiale og litteratur.” Videre settes ”... generaliserende arbeid høyere enn beskrivende, og bred komparativ orientering settes høyere enn mer snever håndtering av nasjonale problemstillinger”.

OU verdsetter Evalueringskomiteens understreking av at forskning med høy kvalitet må være original i sine valg av design, metode og begrepsdanning. Men om komparative problemstillinger fruktbart kan settes opp mot nasjonale, og ”generaliserende” forskning mot beskrivende, er OU i tvil. Nasjonal forankring av forskningens empiri og problemstillinger har neppe avgjørende betydning for hvorvidt et forskningsbidrag er relevant for ”fagets pågående internasjonale diskusjoner”. Med Evalueringskomiteens definisjon av forskningskvalitet kan videre viktig såkalt ”deskriptiv” forskning, for eksempel evaluerings- og innovasjonsforskning, få et annenrangs preg. OU vil peke på at også slik forskning kan utføres med høy forskningsmessig kvalitet, gi verdifulle impulser til fagfeltet og samtidig ha stor praktisk verdi.

At den pedagogiske forskningen har høy relevans for de profesjoner som stiller forventninger til den, setter den ikke uten videre i konflikt med sentrale prinsipper for forskningsmessig kvalitet slik Evalueringskomiteen antyder. At forskningen er samfunnsnyttig har i utgangspunktet også lite å gjøre med dens internasjonale kvalitet. Men en vektlegging av lokale og særegne problemstillinger i norsk pedagogisk forskning kan likevel komme i konflikt med kravet om internasjonal publisering hvis denne forskningen ikke samtidig henvender seg til det internasjonale forskersamfunnet. Det svake innslaget av et internasjonalt publiseringsmønster i norsk pedagogisk forskning som Evalueringskomiteen understreker, kan dessuten gjenspeile uklarhet blant norske forskere om de grunnleggende spørsmål som forskningen forankret i en norsk kontekst bør avveies mot.

Ifølge Evalueringskomiteen bidrar mye av den pedagogiske forskningen i Norge med spesifikke tema og metodetilnærminger som kunne berike det internasjonale forskersamfunnet. På grunn av begrenset internasjonal publisering når imidlertid ikke denne forskningen utover landets grenser. OU mener miljøene aktivt bør motvirke slike tendenser gjennom ulike internasjonaliserende stimulerings tiltak (se s. 12). Det er dessuten av stor betydning at også den norskrettede forskningen deltar i den internasjonale forskningsdiskusjonen med bidrag til grunnlagsspørsmål, teori- og metodeutvikling, for eksempel ved å reise komparative problemstillinger av interesse for den internasjonale forskningsfronten.

2.3. Internasjonalisering vs. ”samfunnsmandatet”

Evalueringskomiteen peker på den fare som ligger i at den praksisnære forskningen blir drevet av lokalt forankrede ”nyttekrav”. Et sterkt følt samfunnsansvar kan lett komme på kollisjonskurs med vitenskapelige krav til grundighet og vitenskapelig presisjon. Denne bindingen til ”praktisk nytte” mener Evalueringskomiteen er blitt forsterket av oppdrags- og programforskning som har styrt norsk pedagogisk forskning mot samfunnsoppdrag og nasjonalt forankrede problemstillinger.

OU vil advare mot å overdrive motsetningen mellom relevans og vitenskapelighet. Siktemålet må være at også praktisk nyttig forskning oppfyller kriteriene til forskning med høy kvalitet. Forskningen tar gjerne sitt utgangspunkt i problemer hentet fra den erfarne virkeligheten eller i problemstillinger avledet fra nasjonal og internasjonal fagdebatt. Utdanningsforhold, samfunnsutvikling og samfunnsdebatt varierer fra land til land. Derfor er det naturlig og rimelig og endog ønskelig at forskningen har et lokalt utgangspunkt ved siden av en internasjonal forankring. Slik øker sjansen for at den pedagogiske forskningen både har relevans og teorigenerering som kilde og drivkraft. Ideelt sett er dette et krav til all forskning. Forskning som adresserer seg til bestemte nasjonale interesseområder, løper imidlertid lett en risiko for å mangle appell i det internasjonale forskersamfunnet. Av den grunn er det viktig å utvikle internasjonalt orienterte forskningsmiljø som makter å sette lokalt interessante problemstillinger inn i en større, internasjonal og global ramme.

2.4. Publisering i prestisjetidsskrift vs. popularisering

Evalueringskomiteen reiser som nevnt spørsmål om relevanskriteriet har virket kvalitetsreduserende på norsk pedagogisk forskning. Den reiser også spørsmål om den norske pedagogiske forskningen er blitt for konformistisk og instrumentell, og om det er blitt for liten plass til kritisk forskning som en drivkraft for nytenkning og forandring (s. 135). OU er av den oppfatning at disse utfordringene ikke håndteres ved først og fremst å knytte dem til spørsmålet om publiseringsstrategi. Rett nok forutsetter publisering i internasjonale, anerkjente tidsskrifter gode design, gode metoder, samt avanserte drøftinger. Internasjonal publisering vil derfor normalt sikre økt vitenskapelig kvalitet. Kvalitet kan imidlertid også sikres gjennom publisering i kvalitetsorienterte norske og nordiske tidsskrift med fagfelleevaluering. Kvalitetssikrede tidsskrift på nordiske språk kan være en god publiseringskanal for den pedagogiske forskningen som søker å belyse vesentlige nasjonale samfunnsproblemer. Det er en utfordring for feltet at det er relativt få norskspråklige vitenskapelige publiseringskanaler med fagfelleevaluering. OU vil derfor foreslå at det arbeides for å etablere flere slike, eventuelt med en nordisk leserkrets.

Budsjettmodellen i universitets- og høgskolesektoren som er blitt introdusert i etterkant av evalueringsarbeidet, kan i praksis komme til å favorisere publisering internasjonalt ved at de fleste tidsskrift som gir høy "kvalitetsskåre" (og dermed bedre økonomisk uttelling) er internasjonale. Ut fra dette vil budsjettmodellen ventelig virke som en sterk pådriver for internasjonal publisering. Dette kan i sin tur bidra til at norsk forskning blir mer kjent internasjonalt, noe som også kan representere den kvalitetskontroll som Evalueringskomiteen etterlyser. Samtidig vil publisering i internasjonale tidsskrift tvinge fram forskningsspørsmål med basis i forskningsfronten og gi en komparativ profil på forskningen. Det kan generere uventede forskningsspørsmål og samtidig virke teoridrivende.

Publiseringsmønsteret henger sammen med mer grunnleggende spørsmål om hva et fagområde skal være og hva det skal tjene. For å forebygge at økt internasjonal publisering skal lede til at viktig forskning ikke blir kjent for et norsk publikum, vil OU understreke betydningen av at en forsker følger et flersporet publiseringsmønster som

omfatter både forskning og formidling og både internasjonale og nasjonale publikasjonskanaler. Forskningspublikasjoner retter seg først og fremst mot forskersamfunnet, og vil ofte ha en internasjonal hovedprofil. Formidlingen vil gjerne være brukerrettet eller allmennrettet og ha et norskspråklig nedslagsfelt. Vektingen av den ene eller andre publiseringsform vil imidlertid variere med en rekke forhold knyttet til forskningsspørsmål og nedslagsfelt. Den kvalitetssikrede publisering av forskningens resultater bør i tid gå forut for den mer populariserte formidlingen, men samtidig kan formidling om et forskningsfelt finne sted i alle faser i forskningsprosessen. OU vil i lys av dette understreke at det er behov både for nasjonal og internasjonal vitenskapelig publisering og nasjonal og internasjonal formidling.

2.5. Spesialisering av forskning vs. bredde

Evalueringskomiteen framhever de negative sidene ved det tematiske "breddeansvaret" flere norske miljøer uttrykker. Komiteen finner dessuten at det styrende prinsippet for institusjonsorganisering først og fremst er enkeltforskeres interesser som innimellom påvirkes av lokale strategiske prioriteringer (s.108). Komiteen etterlyser økt planmessighet både i forskningens organisering og i dens tematiske orientering. Den tar blant annet til orde for at en strammere tematisk orientering vil øke den internasjonale publiseringen i norsk pedagogisk forskning.

De pedagogiske forskningsmiljøene i Norge varierer i profil og størrelse. Noen har gjennom en årrekke hatt som en bevisst strategi å bære videre bredden i den pedagogiske forskningen ved å ta vare på hoveddisiplinene på tross av skiftende trender og internasjonale strømninger. Kompetanseheving innenfor en disiplin er tidkrevende. Vedlikehold og videreutvikling av disiplinene legger grunnlaget for å kunne møte nye forskningsmessige utfordringer. En slik strategi kan positivt virke tradisjonsbevarende og styrke disiplinbevissthet og identitet. Negativt kan den virke selvkonserverende og grensesettende vis a vis påvirkninger "utenfra".

Da mange norske pedagogiske forskningsmiljøer har et lite volum, mener OU at en sterkere tematisk spesialisering og sterkere nasjonalt samarbeid og samordning vil være nødvendig for å kunne få fram gode og anerkjente miljøer. Det finnes i dag noen pedagogiske forskningsmiljøer i Norge som har en høy grad av spesialisering, og som er svært internasjonalt orientert. OU mener at store breddeorienterte miljøer må bestå, men at det også her må utvikles spisskompetanse innenfor rammen av en breddeorientert profil. Også et bredt miljø bør dessuten vurdere hvor bredt det skal bli, før det glir over i andre fagområder på en uhensiktsmessig måte.

2.6 Programforskning vs. fri forskning

Evalueringskomiteen stiller seg kritisk til at en relativt stor del av den pedagogiske forskningen er utført innenfor rammer av programforskning, det vil si oppdrag formulert av statlige myndigheter og gjennomført av pedagogiske forskere. Komiteen peker på at en for liten del av aktiviteten på feltet er forskerstyrt fri forskning. Kunnskapsutviklingen innenfor utdanningsfeltet bør i større grad utvikles ut fra faglige premisser, og ikke først og fremst innenfor statlig definerte og kontrollerte oppdrag. Dette er ikke en kritikk av programforskningen i seg selv, men av dens omfang i forhold til den frie forskningen.

Etter OUs oppfatning bør Evalueringskomiteens påpekninger av forholdet mellom programforskningen og den frie forskningens vilkår følges opp både i forskningsmiljøene og i fora av samordnende og tverrinstitusjonell karakter. Ikke minst viktig er det at de deler av den pedagogiske forskningen som lettere faller utenfor de nyttekriterier programforskningen gjerne anvender, eksempelvis pedagogisk filosofisk forskning og pedagogisk historisk forskning, får vilkår og ressurser som demmer opp for forskningsstagnasjon og rekrutteringssvikt.

Samtidig vil OU understreke at programforskningen har gjort det mulig å drive en nokså omfattende aktivitet innen pedagogisk forskning i Norge. Programmene har lagt til rette for å studere virksomheten innenfor utdanningsfeltet på fruktbare måter og gitt mye og verdifull kunnskap om norsk utdanning. Det må også legges vekt på at deler av programforskningen har gitt forskerne nokså vide rammer og store friheter til selv å definere sine temaer, problemstillinger og angrepsmåter. Deler av programforskningen har innen enkelte områder også fungert som tilnærmet fri forskning ved at det har vært mulig å kombinere nyttehensynet med en sterk forskerstyring. En grunn til dette er at store deler av programforskningen har vært administrert av Norges forskningsråd, som i sine programstyrer har et flertall av forskerrepresentanter. OU vil på denne bakgrunn lage et sterkere skille mellom programforskning og oppdragsforskning enn Evalueringskomiteen synes å gjøre. Den forskningen som oppdragsgiveren selv organiserer og administrerer, har gitt smalere rammer og vært mer styrt av andre hensyn enn begrunnede faglige prioriteringer og forskningsspørsmål.

3. Tiltak knyttet til mandatets hovedtemaer

I fortsettelsen vil OU presentere sine anbefalinger knyttet til de fem hovedtemaene som mandatet trekker opp. Mandatet framhever at anbefalingene skal være konkrete og følge et tresporet mønster: råd til forskningsmiljøene, til Forskningsrådet og til Kunnskapsdepartementet. Anbefalingene skal videre være så konkrete at de gir retning til praksis. Samtidig dreier det seg om en nasjonal strategi der premissene for anbefalingene må være eksplisitte. Dette gir noen sjangermessige utfordringer som er forsøkt løst gjennom en tematisk basert gjennomgang, der det prinsipielle og konkrete går hånd i hånd. For hvert hovedtema diskuteres først temaets strategiske betydning for norsk pedagogisk forskning. Deretter presenteres en summarisk opplisting av konkrete anbefalinger langs de tre nevnte sporene. Ut fra ønsket om en brukervennlig disposisjon der et miljø skal kunne finne råd om enkelttemaer etter behov, blir temaene behandlet relativt uavhengig av hverandre. Dette kan medføre enkelte gjentakelser når teksten betraktes i sammenheng.

3.1 Forskningsledelse og forskningsorganisering

Evalueringskomiteen etterlyser større grad av strategisk tenkning og mer bevisst utnyttelse av de ressursene miljøene rår over. Den ser en mer bevisst forskningsledelse og forskningsorganisering som et virkemiddel til bedre ressursutnyttelse når det gjelder forskningens innretning, ledelse og organisering (s. 133-134):

- Forskningsledelse er underprioritert. Funksjonen er ofte lagt til det administrative nivået, og fører ikke til noen reell ledelse eller intern faglig miljøutvikling.
- Det er ofte en diskrepans mellom miljøenes strategiske planer for forskning (dersom slike i det hele tatt fins), og de enkelte forskernes forskning slik den kommer til uttrykk i de framlagte publikasjonene. Det etterlyses bedre samsvar mellom strategiske planer og reelle forskningsprioriteringer.
- Samarbeid og nettverk mellom institusjoner omtales positivt, men det advares samtidig mot at slike nettverk trekker aktivitet ut av miljøene, og kan fungere som erstatning og ikke supplement til den interne kulturen.

De pedagogiske forskningsmiljøene står ut fra dette overfor store forskningsstrategiske utfordringer, ikke minst når det gjelder å etablere god forskningsledelse. Den strategiske styringen av forskning skjer i dag på flere nivåer. På et overordnet nasjonalt nivå legges økonomiske og politiske føringer gjennom budsjetter og strategiske prioriteringer ved departement og forskningsråd. Disse implementeres via strategiske planer og budsjetter på institusjons-, fakultets- og instituttnivå. Planene gjenspeiler oftest strategiske overveielser som er resultat av en gjennomgripende demokratisk prosess nedenfra i organisasjonen under strategisk ledelse av valgte eller tilsatte faglige ledere. Endelig har man den faglige og daglige forskningsledelsen på institutt- eller enhetsnivå som har den praktiske styringen av forskningens kvalitet og kvantitet som oppgave.

Forskningsledelse omfatter et bredt register av oppgaver; intern miljøutvikling, kvalitetssikring, seminarvirksomhet, medvirkning i strategiske prosesser, arbeid med eksterne nettverk nasjonalt og internasjonalt, samarbeid med brukere av forskningen, veiledning og formidling overfor allmennheten osv. Selv om forskningslederen har et

særskilt ansvar for utøvelse av disse oppgavene, bør de være en felles utfordring for alle som deltar i en forskergruppe. En vesentlig side ved forskningsledelsen er å anspore gruppen til kollektiv ansvarsfølelse.

En vanlig modell for organisering av forskning på institutt- eller enhetsnivå, er *tematiske forskergrupper*. Gruppene vil variere i størrelse og sammensetning avhengig av institusjonens særpreg og forskningsfeltets egenart. Med dagens forskningsfinansiering gir store satsinger størst gjennomslag, og gruppedannelser vil være et naturlig svar på denne trenden. Gruppene kan ivareta flere hensyn; dels samordne forskningsaktiviteten ved institusjonen, dels strukturere rekruttenes arbeid, dels stimulere til ny aktivitet, og dels arbeide for økt ekstern finansiering til den kollektive aktiviteten. Forskningsgruppene kan fungere som en plattform for å etablere nasjonalt og internasjonalt samarbeid og kan bli fagmiljøets bidrag til nasjonale og internasjonale forskningsmiljøer. Det bør ligge insitament i form av stimuleringsmidler til etableringen av forskningsgrupper.

Anbefalinger til forskningsmiljøene

- Forskningsmiljøene bør ta initiativ til å etablere tematiske forskergrupper i et samarbeid mellom forskerne og ledelsen ved institusjonene.
- Forskergruppene bør sette seg realistiske måltall i form av forventninger om publikasjoner og gjennomstrømning av stipendiater.
- Grupper som viser god aktivitet, knytter internasjonale kontakter og henter inn ekstern finansiering, bør få økte stimuleringsmidler.

Anbefalinger til Norges forskningsråd

- Det bør arrangeres en nasjonal workshop for erfaringsutveksling og kompetanseoppbygging om forskningsorganisering og forskningsledelse, hvor man kan dra vekslers på nasjonale og internasjonale erfaringer.
- Prosjektmidler må forutsette sterke institusjonsmiljøer og internasjonal nettverksbygging.

Anbefalinger til Kunnskapsdepartementet

- Det bør tas initiativ til dialog om forskningsbehov med institusjonene, samt om prioritering av tematiske satsinger.
- St.meld. 20 (2004-2005) Vilje til Forskning (s. 71) bør følges opp. Her står det blant annet at kvalitet i forskning forutsetter at finansieringsnivået heves og at forskningsevalueringene følges opp på en systematisk måte.

3.2 Internasjonalisering

Evalueringskomiteen ble i sitt mandat oppfordret til å vurdere om det er disipliner hvor norsk pedagogisk forskning står sterkt internasjonalt. Det er vanskelig å lese et klart budskap om dette ut fra Evalueringskomiteens rapport. Det kan skyldes at det er vanskelig å foreta en slik vurdering ut fra de relativt få publikasjonene som er lagt til grunn. Vi vet også lite om hvilke temaer som har et stort internasjonalt nedslagsfelt. Evalueringskomiteen har imidlertid sett på internasjonal publisering generelt og kommet fram til et gjennomsnitt på 0,4 artikkelkvivalenter per år per forsker. Dette antyder en overveiende nasjonal publiseringsprofil, noe komiteen beklager, ikke minst fordi mye forskning som nevnt hadde fortjent å nå en internasjonal leserkrets. Evalueringskomiteen anbefaler ”tiltak som stimulerer internasjonal publisering i

tidsskrifter, antologier og monografier” (s. 134). Den påpeker dessuten en tendens blant forskerne som deltok i evalueringen til ikke å stille strenge nok vitenskapelige krav til egen forskning, og internasjonal publisering med fagfelleevaluering handler også om kvalitetssikring.

For å øke den internasjonale publiseringen, må man ha forskningsprosjekter som er publiserbare internasjonalt, noe som ikke minst stiller krav til design. Ofte kan det imidlertid være vanskelig å identifisere hva som er av internasjonal interesse i eget forskningsprosjekt. Evne til å se det generelle og komparative i eget forskningsfokus er i seg selv en viktig kompetanse. Eksempelvis blir den nordiske modellen for utdanning gjerne sett på med interesse internasjonalt, men uten at dette utnyttes i stor nok grad av norske pedagogiske forskere. Publisering av nordisk stoff på engelsk i referee-baserte tidsskrifter er mot denne bakgrunn av flere grunner viktig og relevant.

Anbefalinger til forskningsmiljøene

- Det bør ytes finansiell støtte til utenlandsopphold for doktorgradsstudenter og post doc.- stipendiater, samt gis støtte til reise og opphold under forskningstermin for fast vitenskapelig ansatte.
- Flere professor II-stillinger for forskere fra relevante utenlandske miljøer bør opprettes. Miljøene må forvente at disse bidrar til mobilitet mellom hjemme- og gjestelærested, samt til økt internasjonalisering av forskningspublikasjonene.
- Ledelsen bør stimulere til deltakelse på internasjonale konferanser, samt til kontaktskaping og deltakelse i nettverk knyttet til internasjonale forskningsorganisasjoner.
- Det bør etableres styringstiltak, for eksempel i form av måltall for publisering i individuelle arbeidsplaner.
- Det bør legges til rette for praktisk og infrastrukturell hjelp, for eksempel i form av mentorordninger, samforfatterskap, midler til språkvask, støtte til kontakt med tidsskrifter etc.
- Det bør avsettes midler til utvikling av større søknader knyttet til nordiske og internasjonale forskningsprogrammer.

Anbefalinger til Norges forskningsråd

- Det bør etableres ordninger som gir mulighet for utenlandsopphold som er kortere enn tre måneder. Det bør vurderes om de nye såkalte SMÅFORSK-midlene vil kunne hentes ut her, og om de eventuelt vil dekke forskernes samlede behov.
- Informasjon om eksisterende finansieringsordninger for internasjonalisering må være lett tilgjengelig og tydelig på NFRs nettsted, og gjerne kommuniseres i direkte dialog med miljøene.
- Informasjon og veiledning i forbindelse med større internasjonale satsinger innenfor programmene til NFR må være institusjonalisert.

Anbefalinger til Kunnskapsdepartementet

- Strategiske internasjonaliseringsmidler bør legges direkte til høgskoler og universiteter via budsjettene, eventuelt øremerkes til pedagogisk forskning via NFR.
- Midler til utvekslingsprogrammer bør etableres og det bør legges til rette for mobilitet blant pedagogiske forskere.

3.3 Tematiske satsinger og prioriteringer

Evalueringskomiteen peker på at pedagogiske forskere gjerne arbeider i to parallelle løp: Det ene har forankring i den tradisjonelle disiplinære inndelingen av faget, mens det andre først og fremst fokuserer på ulike tematiske områder med forankring i tidsaktuelle problemstillinger og gjerne med et tverrfaglig nedslagsfelt. I tråd med dette har Evalueringskomiteen identifisert seks ”overordnede temaer” / ”subdisipliner” i norsk pedagogisk forskning (s.108-114, s.128): *pedagogisk psykologi, utdanningshistorie – historisk pedagogikk, pedagogisk filosofi, spesialpedagogikk, didaktikk og klasseromsforskning, samt pedagogisk kulturanthropologi og pedagogikk med sosialkulturelle aspekter*. Forskningstematisk kan disiplinene beskrives i termer som læreplanforskning, høyere utdanningsforskning, medier og IKT osv.

OU vil påpeke at oppstillingen av overordnede temaer/disipliner og forskningstemaer kan gi et misvisende bilde av de ulike områdene, og også av deres interne forhold. Eksempelvis virker det urimelig å slå sammen didaktikk og klasseromsforskning under samme benevnelse. Det kan dessuten reises innvendinger mot selve inndelingen av hovedtyngden i norsk pedagogisk forskning. Både didaktikk og spesialpedagogikk, men også flere av de andre forskningsområdene, er allerede flerdisiplinære felt. Evalueringskomiteen er heller ikke konsistent i terminologibruk om hva som er disiplin og hva som er tema. Det kan imidlertid hevdes at de nevnte seks overordnede tema/disipliner representerer en gjenkjennbar kategorisering av den samlede norske pedagogiske forskningsaktiviteten. De svarer dessuten til internasjonalt anerkjente måter å dele inn pedagogisk forskning på. Det viktige poenget med en slik ”toakset” beskrivelse er at et ”subtema” kan ha forskningsmessig interesse innenfor så å si alle de hovedperspektivene som de overordnede temaene/ disiplinene rommer.

Evalueringen viser at det pedagogiske forskningsfeltet er stort og til dels fragmentert. Utviklingsmønsteret har vært å utvikle nye forskningsmetoder og å åpne faget for impulser fra andre samfunnsvitenskapelige og humanistiske fag. Evalueringskomiteen synes å mene at det har skjedd en utvikling i pedagogisk forskning (en ”epistemisk drift”) bort fra den disiplinforankrede forskningen til den mer tematisk forankrede, noe som har svekket forskernes disiplinære bevissthet. I tråd med dette er det OUs mening at de nevnte ”overordnede temaene” er den pedagogiske forskningens disiplinære forankring, og at disse bør styrkes og videreutvikles i kontakt med internasjonal forskning på feltet.

Mot denne bakgrunn vil OU understreke at de pedagogiske forskningsmiljøene har et selvstendig ansvar for å ta vare på og utvikle den pedagogiske forskningen videre i tråd med den nasjonale og internasjonale utviklingen, for eksempel ved å videreutvikle grunnleggende begreper og teorier, forskningsmessige analyseredskaper og et bredt spekter av møtesteder og publiseringskanaler. I et forskningsmiljø av internasjonalt format må forskningens grunnlagsproblemer ha en sentral plass. Vitenskapsteori og metode må vektlegges i de fordypningsområdene det enkelte forskningsmiljø utvikler. Slike grep vil ventelig heve kvaliteten på den pedagogiske forskningen. Denne utviklingen må imidlertid skje i et nært samspill med nye kunnskapsbehov i samfunnet som en følge av at samfunnsbetingelsene forandres. I denne prosessen vil også grensene mellom de tradisjonelle disiplinene i faget utfordres.

OU mener videre at grunnleggende forskningsteoretiske problemer ikke har hatt høy prioritet i norsk pedagogisk forskning. Den metodiske kompetansen i bruk av

kvantitative metoder har særlig vært mangelfull de senere årene. Et større internasjonalt fokus i norsk pedagogisk forskning vil uten tvil både framtvinge og tjene på høy faglig bevissthet om det enkelte forskningsområdets sentrale vitenskapelige utfordringer.

Av samme grunn er det nødvendig å etablere muligheter for syntetiserende forskning og forskning som jevnlig belyser status for forskningen innen ulike områder av faget. Denne forskningen må så danne grunnlag for en kontinuerlig diskusjon om den pedagogiske forskningens innhold og kvalitet. OU ser den registrerte svekkelsen av disiplinene som Evalueringskomiteen viser til i en viss sammenheng med at den pedagogiske forskningen ikke lenger har en selvstendig faggruppe i NFR, og anbefaler derfor at det, eventuelt i samarbeid med departementet, vurderes å opprette et utvalg eller råd med oppgave å ivareta et nasjonalt helhetsperspektiv på status og utfordringer for den utdanningsvitenskaplige forskningen.

Det pedagogiske fagområdet vil alltid befinne seg i spenningsfeltet mellom grunnleggende forskning og anvendelse av forskningsbasert kunnskap. Men vi vet lite om hvordan bruken av forskning foregår. *Translasjonsforskning*, som fokuserer på å gjøre forskningsresultat anvendbare, vil kunne bidra til å synliggjøre sammenhengen mellom forskning og anvendelse av forskningsresultater i det pedagogiske praksisfeltet. Veien fra forskning til praksis er et studieobjekt i seg selv, og forskningen må også synliggjøres i kraft av sin praktiske nytte. OU mener slik pedagogisk forskning er viktig.

Oppsummerende kan man si at Evalueringskomiteen oppfordrer til revitalisering av den pedagogiske forskningens disiplinære profil. OU støtter komiteen i denne vurderingen, og anbefaler også umiddelbart og økt fokus på grunnlagsspørsmål, metodespørsmål og tematisk syntetiserende analyser. På noe sikt vil OU samtidig framheve behovet for tidsmessige tematiske satsinger, noe som vi kommer tilbake til på s. 20.

Anbefalinger til forskningsmiljøene

- Den disiplinært forankrede pedagogiske forskningen bør styrkes. Forskning om norsk pedagogisk forskning bør prioriteres.
- Translasjonsforskning som retter søkelyset på omsettingen av forskningsresultat til praktiske tiltak bør få oppmerksomhet som selvstendig forskningsfelt.
- Miljøene bør gjenoppta samarbeidet om å initiere og organisere nasjonale fagkonferanser og søke finansiering under NFRs ordning for slike konferanser.

Anbefalinger til Norges forskningsråd

- Et nasjonalt utvalg eller råd bør vurderes opprettet. Dette skal blant annet styrke underprioriterte områder i faget. Det bør også ha et koordinerende ansvar for å ivareta bredden i faget nasjonalt, samt sørge for relevante nasjonale møteplasser.
- NFR bør opprettholde finansieringsordningen med støtte til faglige konferanser for slik å imøtekomme behovet for metarefleksjon i norsk pedagogisk forskning, tematiske "state-of-the art"-konferanser, nasjonale metodeseminarer osv.
- Styrking av muligheter til frie forskerprosjekter, samt programforskning uten sterke bindinger fra oppdragsgiver gjennom NFR.

Anbefalinger til Kunnskapsdepartementet

- En større del av departementets midler til pedagogisk forskning må kanaliseres gjennom Forskningsrådet.

- Departementet bør, i samarbeid med NFR, vurdere opprettelsen av et "Råd for utdanningsvitenskap".
- I samarbeid med NFR og forskningsmiljøene bør det settes av midler som gjør det mulig å prioritere forhold som det er behov for å støtte ifølge Evalueringskomiteens konklusjon.

3.4 Rekruttering

Evalueringskomiteen peker på at flere av miljøene er små, og dermed meget sårbare. Videre er gjennomsnittalderen blant de 139 forskerne som omfattes av evalueringen 56,7 år, gjennomsnittalder ved disputas er 46,6 år og forskningen på fagfeltet holdes oppe av dynamiske enkeltpersoner. Samlet gir dette et bilde av et fagfelt som riktig nok er mangfoldig, men som står foran et generasjonsskifte og kan ha et stort rekrutteringsproblem. Ikke bare vil mange av de aktive forskerne gå av med pensjon samtidig. Det er heller ingen underskog av rekrutter som kan erstatte dem, og fagfornyningen er noe tilfeldig. OU mener at denne akutte rekrutteringssituasjonen er den pedagogiske forskningens aller største forskningsstrategiske utfordringen i de nærmeste fem årene.

Rekruttering til et fagfelt henger sammen med mulighetene for finansiering av stillinger, med det enkelte fagmiljøets forskningsstrategi og med tilgang på aktuelle kandidater til rekrutteringsstillinger. De fagmiljøene som har etablerte studieprogram (bachelor- og mastergrad) med god søkning og kan rekruttere "egne" masterstudenter til PhD-stillinger, vil kunne bygge et forskningsmiljø for de kandidatene som rekrutteres til fagmiljøet. Evalueringskomiteen har imidlertid funnet at det i altfor liten grad foregår en systematisk sosialisering inn i fagmiljøet eller til en forskeridentitet.

Det er registrert 140 doktorgradskandidater ved de miljøene som er med i evalueringen, og et betydelig antall av dem har ekstern finansiering. Sammenlignet med andre samfunnsvitenskapelige fag er dette forholdsvis få doktorgradsstipendiater. Gjennomsnittalderen for stipendiatene i pedagogikk og spesialpedagogikk er dessuten betydelig høyere enn i samfunnsvitenskapelige fag forøvrig, og et betydelig antall av dem har også uklare økonomiske rammer og arbeidsbetingelser. Mange av stipendiatene som er knyttet til høgskolene arbeider for eksempel deltid, og nettverkene mellom veiledere og stipendiater blir da lett noe løse og tilfeldige. Dertil kommer at det per i dag er for få postdoktorstillinger som kan representere en "underskog" som kan ta over når en stor gruppe forskere går av for aldersgrensen de nærmeste 5 – 10 år.

Evalueringen konkluderer med at det trengs klare prinsipper for rekruttering, finansiering og veiledning av doktorgradstudenter. Man erfarer nokså ofte at institusjonene ikke makter å samarbeide om stipendiatene. Særlig kan dette ramme stipendiater i høgskolesektoren, som ikke har doktorgradsprogrammer ved egen institusjon. Det er konkurranse om plassene som først og fremst tildeles ut fra kvalitet på forutdanning og prosjektsøknad, og universitetene kan for å styrke forskergruppedanninger komme til å prioritere stipendiater som daglig deltar i forskningsmiljøet ved universitetene. Evalueringen peker på at en forholdsmessig stor del av stipendiatene fra høgskolesektoren med bopæl på hjemstedet ikke deltar aktivt i opplæringsprogrammene eller i de sosiale og faglige sammenhengene i tilknytning til opplæringen, noe som er et viktig element i utviklingen av en forskeridentitet. I dette ligger en potensiell spenning mellom høgskolene og universitetene, og OU ser et tettere

samarbeid mellom de to sektorene gjennom nasjonale forskerskoler som et interessant tiltak for å integrere dyktige stipendiater fra høgskolene i et aktivt forskningsmiljø.

Et aktuelt tiltak kan være å utvikle rekrutteringsplaner som ser rekruttering både i et kjønnsperspektiv og et kvalitetsperspektiv. Planene bør redegjøre for hvordan man vil arbeide med forskerutvikling fra grunnstudier til fullført post doc.- periode. Sentrale elementer i en slik plan vil være forskningsmetode og utvikling av forskningskunnskap som tema i grunnutdanning, samt integrering av Masterstudenter og PhD-kandidater i miljøenes forskergrupper. Man bør også legge vekt på opplæring i søknadsskriving til PhD-graden og på å skape muligheter for å koble mastergrad og PhD i et sammenhengende løp (2 + 3 år). Tematiske forskerskoler knyttet til forskningsprosjekter bør opprettes. Det gir tett oppfølging og naturlig sosialisering inn i forskningsmiljøet

Anbefalinger til forskningsmiljøene

- Det bør utarbeides rekrutteringsplaner for hvordan miljøene vil sikre rekruttering og utvikling av veiledere på kort og lang sikt.
- Det bør utarbeides gode kvalitetssikringssystemer for å sikre god gjennomstrømming av doktorstipendiatene, herunder midtveis- og sluttevaluering (prøvedisputas/sluttseminar) av doktorgradsarbeid.
- Opprettelse av post doc.- stillinger bør prioriteres for å kunne bevare og videreutvikle forskere som kan erstatte den store gruppen forskere som pensjoneres innen 10 år.

Anbefalinger til Norges forskningsråd

- Det bør avsettes øremerkede midler til frie post doc.-stillinger innenfor pedagogisk forskning for å ivareta rekruttering på underprioriterte områder og for å holde på og videreutvikle kvalifiserte kandidater inntil det blir ledige faste stillinger (jf St.meld. 20, Vilje til Forskning).
- Det bør øremerkes midler til pedagogiske forskere som vil sikre kompetanseheving til professornivå for kandidater som har fullført post doc.- periode eller tilsvarende.
- Et nasjonalt koordinerende organ kan få som oppgave å holde løpende oversikt over rekrutteringssituasjonen innen pedagogisk forskning.

Anbefalinger til Kunnskapsdepartementet

- Det bør utarbeides klarere retningslinjer for samarbeid mellom høgskole og universitet. Retningslinjene bør sikre konkurransedyktige stipendiater fra høgskolene mulighet til å bli tatt opp ved doktorgradsprogrammer og inngå i forskningsfelleskapet ved utdanningsinstitusjonen.
- Det bør avsettes øremerkede strategiske rekrutteringsmidler til post.doc.- og stipendiatstillinger for å demme opp under kommende års store avgang av pedagogiske forskere og møte behovet for veiledere som har professorkompetanse (jf St.meld. 20, Vilje til Forskning).

3.5 Nasjonal koordinering, arbeidsdeling og samarbeid

Evalueringskomiteen viser til at nasjonale og regionale nettverk betraktes som et virkemiddel som skal fremme samarbeid og nasjonal integrering både av forskningsmiljøene og av Forskningsrådet. Også forskningsprogrammene har vært

konstruert for å bygge nettverk og som et viktig virkemiddel for å motvirke den isolasjon forskere i små miljøer ellers kan oppleve (s. 120). Evalueringskomiteen stiller likevel spørsmål ved hvilke funksjoner nettverkene har, og spør om samarbeidet er til for å holde på knappe ressurser eller for å utvikle nye ideer. Nettverkene kan motivere og dyktiggjøre forskerne, men det er også en fare for homogenitet og konformitet, samtidig som forskerne kanskje i praksis likevel forsker alene. Evalueringskomiteen påpeker også at det kan være en fare for at norske forskere velger å prioritere nasjonale nettverk som kan skaffe penger til forskning framfor deltakelse i internasjonale nettverk.

Nettverksbygging i fagmiljøene må mot denne bakgrunn vurderes kritisk. Det er grunn til å etterspørre andre samarbeidsmuligheter som kan bidra til kreativitet og utvikling av pedagogisk forskning på et høyt vitenskapelig nivå. Faglige møteplasser kan være et slikt virkemiddel. Utvidet bruk av professor II- stillinger kan være et annet.

Evalueringskomiteen påpeker hvor vanskelig det er for et lite land å holde høy forskningskvalitet når miljøene er små og spredte (s.128). Samtidig som bredden i forskningsfeltet på nasjonalt nivå må opprettholdes, har forskningsmiljøene ulike forutsetninger for og muligheter til å dyktiggjøre seg innenfor alle de områdene Evalueringskomiteen skisserer. Derfor tar utvalget til orde for større grad av nasjonal arbeidsdeling og utvikling av prioriterte faglige tyngdepunkt ved de ulike lærestedene.

OU har vurdert ulike modeller for spesialisering og arbeidsdeling mellom fagmiljøene som samtidig ivaretar nasjonale og internasjonale nettverk. De nye forskerskolene er en særlig interessant modell. Forskerskolene gir forskerutdanningen merverdi ved å samle personer og miljøer rundt et faglig avgrenset tema eller en disiplin, ved regelmessig undervisning, tett oppfølging av veiledning og en klar internasjonal forankring. Utgangspunktet for etablering av forskerskoler er miljøer som allerede har høy vitenskapelig kvalitet eller som har særlige forutsetninger for å oppnå høy kvalitet. Forskerskoler tar vare på ulike fagområders positive tradisjoner og deres egenart (jf St.meld. 20, Vilje til Forskning).

OU betrakter dette som et viktig virkemiddel i koordinering av pedagogisk forskningsvirksomhet, og for å skape muligheter for utvikling av et reelt faglig samarbeid mellom universiteter og høyskoler og mellom fagmiljøer nasjonalt og internasjonalt. Ulike typer tematiske og nettverksbaserte forskerskoler bør etableres.

Forskerskoler gir etter utvalgets oppfatning en fruktbar inngang til økt rekruttering til feltet og til en god gjennomstrømning. Ulike miljøer kan samarbeide om å organisere og drive forskerskolene, noe som vil gi god utnyttelse av feltets samlede ressurser. Det vil kunne berike de deltakende miljøene utover selve kandidatproduksjonen. Det er viktig å trekke forskningsmiljøene i høyskolesektoren inn i arbeidet med å utvikle og å drive slike forskerskoler.

Det bør mot denne bakgrunn tas initiativ til etablering av minst én forskerskole i hvert av de aktuelle pedagogiske forskningsmiljøene. Det kan være faglige forutsetninger for flere forskerskoler ved samme lærested. Forskningsmetode og vitenskapsteori må være et prioritert område ved samtlige forskerskoler som måtte bli etablert.

Anbefalinger til forskningsmiljøene

- Det bør etableres nasjonale forskerskoler innen prioriterte, strategiske satsingsområder lagt opp mot sterke forskermiljøer. Forskerskolene kan ha tematisk- eller nettverkforankring.
- Professor II- stillinger bør opprettes med tilknytning til forskerskolene.

Anbefalinger til Norges forskningsråd

- Det bør avsettes øremerkede økonomiske midler til opprettelse av nasjonale forskerskoler.

Anbefalinger til Kunnskapsdepartementet

- I dialog med NFR og sektoren bør det utvikles en nasjonal satsing for utvikling av pedagogisk forskning med forankring i forskerskolene, og det må avsettes midler til dette.

4. Forutsetninger for gjennomføring av tiltak

4.1 Sammenhengende tid til forskning

Sammenhengende forskningstid for de vitenskapelige ansatte er en forutsetning for forskning med kvalitet. Organisering av arbeidstiden på måter som støtter opp under forskernes behov for sammenhengende tid til forskning må skje gjennom faste institusjonelle ordninger. Flere tiltak er mulige innenfor kvalitetsreformens intensjoner og bestemmelser. OU foreslår at institusjonene vurderer følgende tiltak:

- Innføring av forskningssemester i de enkelte forskningsmiljøene. Forskningssemester avvikles ved egen institusjon og kommer i tillegg til ordningen med forskningstermin.
- Organisering av undervisningen slik at all ordinær undervisning og veiledning (unntatt veiledning av masteroppgaver og doktorgrader) gjennomføres i ett av to semestre.
- Inndeling av semesteret i undervisningsbolker slik at en ansatt kan undervise intensivt i visse perioder for deretter å få tid til forskning.
- Bedre organisering av forelesningstiden, slik at perioder av året blir frigjort til forskningsaktiviteter og selvstudium for studentene.

4.2 Den pedagogiske forskningens finansielle vilkår

Det kan hevdes at den pedagogiske forskningen finansielt er gunstig stillet sammenlignet med en del andre samfunnsvitenskapelige og humanistiske fag. Tilgangen på oppdragsmidler har til i dag vært rimelig god. Ifølge Evalueringskomiteen har tilgangen på FoU-midler innenfor pedagogiske fag hatt en brattere stigning fra 1991 til 2001 enn andre samfunnsvitenskapelige faggrupper. Totale FoU-midler var i 2001 230 millioner mot 49 millioner i 1991 (Evalueringskomiteen, s. 62). OU vil imidlertid få understreke at denne økningen i stor grad skyldes tekniske forhold knyttet til statistikkens grunnlagstall, blant annet fordi lærer- og førskolelærerutdanningene ved de statlige høyskolene kom med i FoU-statistikken i 1995. Hele 70 % av finansieringen var i 2001 dessuten knyttet til lærestedenes grunnbudsjettmidler i form av lønn, drift, vitenskapelig utstyr og nybygg.

Offentlige kilder, først og fremst fra NFR og departementene, var i 2001 den største eksterne finansieringskilden, og av disse var bare en liten andel såkalte "frie midler". Evalueringskomiteen framhever det problematiske ved dette finansieringsmønsteret: oppdragsforskning kan legge bindinger på forskningen og dessuten invitere til populære framstillinger med svak metodeproblematiskering og få teoriutviklende diskusjoner. Da trues også forskningskvaliteten. OU deler komiteens vurdering på dette punktet. Det lave volumet på prosjekter forskere tar initiativet til, hindrer generering av frittstående og teoribaserte forskningsprosjekter, og dermed forskningens internasjonale relevans.

I forbindelse med det pågående "Kunnskapsløftet" har Utdanningsdirektoratet stilt 100 millioner til disposisjon for brukerrettet forskning ("Program for skoleutvikling") for perioden 2005-2008. Det er et viktig moment at satsingene skal være initiert hos

skoleeier som dermed også definerer forskningsproblemene. I tillegg er det avsatt 92 millioner til "Praksisrettet FoU" over NFR sitt budsjett for perioden 2006-2009. Selv om forskerne her er initiativtakere, skal også disse prosjektene gjennomføres i samarbeid med skoleeier. Samtidig som disse programmene settes i gang, skal "Kunnskapsløftet" evalueres. Utdanningsdirektoratet er satt til å forvalte evalueringsarbeidet, og det er avsatt 60 millioner til satsingen. Til sammenlikning er midlene til frittstående prosjekter i pedagogikk fra Kunnskapsdepartementet cirka 3 millioner årlig i 2005 og 2006. I lys av den store satsingen på utdanningsforskning, registrerer OU for øvrig med undring at utdanningssektoren nærmest ikke er nevnt i forskningsmeldingen, heller ikke under kapittel 6.5 (s. 109) om fornyelse i offentlig sektor.

Mens Evalueringskomiteen altså understreker det problematiske i at pedagogisk forskning i stor grad oppdragsfinansieres fram til 2001, er dette finansieringsmønsteret innenfor rammen av "Kunnskapsløftet" forsterket etter 2001. OU ser med uro på dette utviklingsmønsteret. Spesielt rammes den delen av pedagogisk forskning som ikke er såkalt "praksisnær", og som dermed knapt har finansieringsmuligheter i dag. OU vil i lys av dette få understreke viktigheten av at statlige satsinger i utdanningssektoren følges opp med forskningsmidler til forskerstyrte prosjekter. Hva angår internasjonale finansieringskilder som for eksempel EU, har de til nå i liten grad vært innrettet mot pedagogisk forskning. Dette har imidlertid endret seg noe ved sjette rammeprogram. Men også om slike midler er konkurransen svært stor.

I lys av det totale finansieringsbildet vil OU uttrykke bekymring over denne situasjonen som i konsekvens kan innebære at pedagogisk forskning i framtiden får mer preg av politisk styrte utviklingsprosjekter enn av forskning. Denne utviklingen er stikk i strid med Evalueringskomiteens råd og forsterker inntrykket av at kravet om umiddelbar relevans i norsk pedagogisk forskning vektet for høyt i forhold til originalitets- og forskningskvalitetskriteriene. Den er også i strid med et hovedsignal i St.meld. 20, *Vilje til forskning*, som understreker at kvalitet i forskning forutsetter at dens finansiering bedres. OU kan ikke se at det har vært tilfelle for pedagogisk forskning. Et tiltak for å bidra til både grunnleggende og praksisnær forskning av høy kvalitet er øremerking av midler til pedagogisk forskning der forskningsproblemene er initiert av forskerne, for eksempel som strategiske institusjonstildelinger for å støtte miljøenes egne forskningsstrategier. OU er av den oppfatning at dette i dagens situasjon vil være det virkemidlet som best kan komplementere den pågående FoU-virkomheten innenfor "Kunnskapsløftet". En egen satsing på forskerinitierte prosjekter over NFRs budsjetter vil også gi et løft til sektoren og være begrunnet i Evalueringskomiteens konklusjoner (jf også Forskningsmeldingens understreking av at økt forskningskvalitet forutsetter at forskningsevalueringer følges opp på en systematisk måte). På sikt bør forskningsmidlene kanaliseres via NFR som er den nasjonale instans med innarbeidede prosedyrer for å få fram søknader som optimaliserer sjansene for kvalitet i forskningen. Finansieringen bør sikres over minst en femårsperiode der prosjektene har et langsiktig finansieringsbehov.

5. Inn i framtiden: Nye satsingsområder

I tråd med Evalueringskomiteens rapport som hevder at det er ubalanse i pedagogisk forskning i favør av nytteorientert forskning, har OU i sine anbefalinger om tematiske satsinger og prioriteringer i pkt. 3 (s. 13) understreket behovet for å styrke pedagogisk forskning på etablerte områder/disipliner. Det er både Evalueringskomiteens og OUs oppfatning at den disiplinforankrede forskningen kan vinne mye på økt konsentrasjon, internasjonal orientering og eksponering. I disiplinene er det "... vedtatte oppfatninger om god kvalitet og hvordan kvalitetsmessig godt forskningsarbeid skal utføres" (Evalueringsrapporten, s.129), og gjennom økt konsentrasjon, metode- og teoribevissthet antas derfor forskningskvaliteten å øke.

I tillegg til denne prioriteringen av kvalitetsforskning innenfor disiplinene, har OU også diskutert nye tema det kan være relevant for pedagogiske forskere å arbeide med i framtiden. Nedenfor presenteres noen tema som det er internasjonal oppmerksomhet rundt for tiden, men som trenger norske bidrag. OU vil understreke at nye tema ikke skal fortrenge etablert og god norsk pedagogisk forskning, snarere stimulere den og styrke den. På noe sikt vil disiplinene ventelig profittere på å åpne seg mer intensivt for impulser fra andre samfunnsfag, humanistiske fag og ikke minst fra samfunnsutvikling og praksisfelt. Bare gjennom samspill med "nye temaer" kan disiplinene unngå å stivne.

Utdanning i en globalisert verden

Ved inngangen til det 21. århundre foregår det mange og parallelle globaliseringsprosesser. Ny teknologi og økt kommunikasjon koblet med en global økonomi og økt handel mellom nasjoner og kontinent bidrar til at aktiviteter som tidligere var nasjonale nå er i ferd med å bli integrerte og globale. Forskning og utdanning er slike aktiviteter. Samtidig får lokale og regionale forhold ny betydning i en globalisert verden, og vi kan snakke om "glokalisering", altså at det globale får lokal relevans. Den globale kunnskapen får alltid en lokal og regional utforming. Studenter reiser ikke til Sør-Afrika eller Australia for å lære nøyaktig det samme som hjemme, men lokale utforminger av internasjonalt akseptert kunnskap. Et sentralt forskningsspørsmål kan da være: Hvordan utdanner vi unge for et nasjonalt og europeisk marked og en global verden? Andre spørsmål kan være studier av klasseromspraksis eller tilpasset opplæring i komparasjon mellom for eksempel Norge, Frankrike, Kina og Sør-Afrika.

Utdanning, demokrati og menneskerettigheter

Globaliseringsprosesser bidrar til økt oppmerksomhet om forholdet mellom utdanning og fattigdom. Forskjeller mellom mennesker og grupper av mennesker øker, både nasjonalt og internasjonalt, og det er en utfordring å framskaffe forskningsbasert kunnskap som kan bidra til å redusere ulikhet. I kjølvannet av globaliseringen vil dessuten spørsmål som angår demokrati og menneskerettigheter få økt betydning, og her er det allerede forskningsprogrammer under utvikling. Utdanningens betydning i tilknytning til disse spørsmålene fortjener en spesiell plass. Et sentralt innspill i denne sammenheng er FN-programmet: Tiår for Bærekraftig utdanning (2005-2014), som retter søkelyset mot mangfoldet av de utfordringer utdanningsfeltet på tvers av landegrensene står overfor det nærmeste tiår, bl.a. menneskerettighetene,

fredsspørsmålet, mellomkulturelle forståelse, miljø- og naturressurser, klimaforandringer, fattigdomsbekjempelse, helse – HIV/AIDS. Interessante forsknings spørsmål knytter seg blant annet til oppvekstforhold i vid forstand – for eksempel til vilkår for likeverdig opplæring og til tiltak for forebyggende satsinger i barnehage og skole.

Utdanning i et flerkulturelt samfunn

Selv om Norge har en lang historie som et flerkulturelt samfunn, er det først de siste tiårene at vi har fått økt oppmerksomhet om dette som et aktuelt forskningsfelt i lys av periodens store folkeforflytninger. Hvordan skal vi kunne ta vare på positive trekk ved den norske enhetsskolen og samtidig legge til rette for mangfold og individualitet? Forholdet mellom allmenn og partikulær kunnskap og uunngåelige problemer knyttet til kulturelt og religiøst mangfold vil i økende grad dominere utdanningsinstitusjonene i årene som kommer, og det trengs forskningsbasert kunnskap om slike prosesser og om tiltak som kan initieres for å motvirke uønskede utviklingsforløp og samspill.

Barne- og ungdomskulturens samspill med utdanningsfeltet

Forholdet mellom barns hjemmemiljø og den institusjonaliserte utdanningen må også belyses på nye måter. Riktignok finnes det en del forskning på barne- og ungdomskultur i seg selv, men vi vet lite om hvordan denne spiller inn på den formelle sosialiseringarenaen, og på hvilken måte utdanningsinstitusjonene på alle nivåer skal forholde seg til en kulturell virkelighet der målet for sosialiseringen i beste fall er uklart. Vi har også lite forskningsbasert kunnskap om hvordan ”de nye” kulturkreftene bidrar til å skape nye kulturelle og sosiale skiller i samfunnet.

Kunnskapstilegnelse, nye medier og vitenskapelig literacy

Kompetanse i å beherske moderne, samfunnsskapte kommunikasjonsmidler blir viktigere i tiden som kommer. ”Literacy” kan stå som betegnelse på den formen for tilegnelse av kunnskap som kjennetegner en multimedial hverdag preget av lyd, bilde og tekst. Det gjelder å kunne tolke mange ulike mediers uttrykksformer raskt, samtidig og koordinert. Det er dessuten viktig å utvikle forskningsbasert kunnskap om hvordan kunnskapsutvikling skjer i en tid preget av rask utvikling av moderne digital teknologi. Selv om mange unge håndterer moderne teknologi og har betydelige kunnskaper om nyere teknologi i hverdagen, viser det seg at mange har mangelfull kunnskap om vitenskapelig tenkemåte. At mange har problemer med å gjøre greie for grunntrekkene i det ”vitenskapelige verdensbilde”, er et problem for moderne samfunn, hvor natur og samfunn er vevd inn i hverandre på nye måter og den økonomiske og teknologiske utviklingen har implikasjoner for hele det økologiske systemet.

Læring gjennom livsløpet

Læring er ikke bare prosesser som er forbeholdt de tradisjonelle utdanningsinstitusjonene, men en skapende aktivitet som alle mennesker tar del i gjennom hele livsløpet – også på uformelle arenaer. Studiet av læring i arbeidslivet – i helseinstitusjoner, fabrikker, rettssalen osv. – er viktig for å forstå innovasjons- og endringsprosesser i organisasjoner og næringsliv. Dette gjør den ikke-institusjonaliserte formen for læring og kunnskapsutvikling til et interessant studieobjekt. Hvordan skiller den seg fra institusjonsbaserte læringsprosesser? Hva er det som kjennetegner slike læringsprosesser? Hvordan kan de forbedres? Hvordan kan talentpotensialet som ligger i marginaliserte grupper utnyttes på ulike læringsarenaer? Hva er hindringsfaktorene for

læring, og hvordan kan man legge bedre til rette for å utnytte potensialet på disse læringsarenaene?

Profesjonspedagogikk og employability

Det foregår en debatt om sterke og svake sider ved profesjonsutdanningene. Alle ansatte i tertiærnæringen trenger en solid fagutdanning og samtidig må de ha endringskompetanse slik at det ikke blir en byrde for dem å arbeide i et arbeidsliv i endring. "Employability" er et begrep som benyttes for å betegne den kompetansen som trengs i et arbeidsliv som får stadig flere og strengere krav til profesjonalitet. Hvordan kan den pedagogiske forskningen bidra til å gi barn, unge og voksne en opplæring som er i tråd med behovene moderne samfunn stiller til sin arbeidsstokk?

Forskning på habilitering og rehabilitering i helse- og utdanningsinstitusjoner

Takket være ny medisinsk teknologi kan mange individer med medfødte lidelser som tidligere var livstruende eller sterkt livshemmende, i dag få hjelp som tidligere ikke var mulig. Individer som tidligere normalt ville dødd, vil i dag ofte overleve med funksjonshemninger som stiller betydelige krav til livslang opplæring og habilitering. Mange av disse individene finner vi i vanlige barnehager og skoler, noe som stiller store krav til opplærings situasjonens kvalitet, først og fremst til lærernes kompetanse og evne til å individualisere undervisningen. Tilsvarende gir moderne medisin og teknologi mange individer muligheter til et langt liv med betydelige og kontinuerlige habiliterings- og rehabiliteringsbehov (for eksempel ved cochlea implant, afasi eller synshemninger). Livsstilsproblemer som for eksempel rusmisbruk avstedkommer ikke sjelden et behov for tilpasset opplæring i skole så vel som på arbeidsplass ikke bare for rusmisbrukeren, men ofte også for misbrukerens avkom. Slike tilstander stiller krav til spesialpedagogisk kompetanse og forskning i grenselandet mellom pedagogikk og medisin.

6. Oppsummering og prioriteringer

Komiteen som har evaluert norsk pedagogisk forskning peker på at det pedagogiske forskningsfeltet de senere årene har beveget seg langs to dimensjoner. Den ene er drevet fram av forskernes sterkt følte ansvar for samfunnets og praksisfeltets behov for ”nyttig” forskning. Den andre beskrives som en ”epistemisk drift” fra disiplinforankret forskning til tverrfaglig tematisk forskning. Samlet sett har disse kreftene drevet forskningsfeltet bort fra den disiplinære forankringen og de veletablerte kriteriene for forskningskvalitet og vitenskapelig stringens som hører disiplinen til. Totalinntrykket er, igjen ifølge komiteen, et noe fragmentert forskningsfelt med faglig forankring først og fremst i tverrfaglige tema eller ”praktisk nytte” og med et publikasjonsmønster som ofte er norskspråklig og brukerrettet.

Videre hevder Evalueringskomiteen at forskningsfeltet i stor grad holdes oppe av dynamiske enkeltforskere som i liten grad har inngått i gruppedannelser som kunne gitt økt momentum til forskningen og sikret en jevn rekruttering. Evalueringskomiteen etterlyser dessuten en mer teoridrivende orientering mot den internasjonale forskningsdiskusjonen og økt komparasjon. Evalueringskomiteen ser denne utviklingen delvis som en konsekvens av et finansieringsmønster dominert av oppdrags- og programforskning. Det har vært sparsomt med frie midler og forskerinitierte prosjekter med finansiering fra NFR, noe som har medført at forskningen er blitt kanalisert inn mot de tema og brukergrupper som pengene fulgte. Disse forhold antar komiteen har virket kvalitetsforringende på forskningen.

OU har diskutert Evalueringskomiteens synspunkter. Den pedagogiske forskningen bør være nyttig, teoridrivende og generaliserende. Den bør ha en *balansert profil*. OU støtter Evalueringskomiteens hovedkonklusjon om at den pedagogiske forskningen kan ha beveget seg for langt i en nytteorientert, norskspråklig og brukerstyrt retning.

OU anbefaler i lys av dette at forskningsmiljøene så vel som NFR og KD tar umiddelbare og aktive grep som kan styrke forskningskvaliteten gjennom økt deltakelse i den internasjonale forskningsdiskusjonen, gjennom publisering i internasjonale tidsskrift med fagfellellevurderinger, og etablering av forskergrupper og forskningsledelse som ledd i internasjonal nettverksdanning. OU anbefaler også at miljøene umiddelbart tar initiativ som styrker forskningsledelse og forskningsorganisering for å oppnå økt slagkraft i konkurransen om vanskelig tilgjengelige nasjonale og internasjonale midler.

OU tilrår videre tiltak som kan øke den metodiske og vitenskapsteoretiske orienteringen i pedagogisk forskning. Etablering av nasjonale og nordiske møteplasser for pedagogiske forskere vil være et viktig bidrag til å heve kvaliteten på forskningen med fokus på vitenskapsteoretiske, metodiske og ”state-of-the-art” diskusjoner, samt tema som sikrer faglig og disiplinær metarefleksjon.

Den pedagogiske forskningens muligheter til å løfte fram kvalitetsforskning i framtiden er først og fremst betinget av to forhold. Det første er en intensivert rekrutteringspolicy de nærmeste årene som kan gjøre det lettere å erstatte de mange som går av for aldersgrensen i de kommende tiårene. OU anbefaler KD å etablere et rekrutteringsprogram for pedagogisk forskning der øremerkede strategiske midler tilfaller doktorstipendiater og postdoc-stipendiater. På noe lengre sikt vil OU anbefale at

forskningsmiljøene arbeider strategisk for å utvikle en balansert faglig profil, som både kan styrke vitenskapelig stringens og teoridanning og sikre den legitimitet som praksisnær og nyttig forskning gir. OU har forslag om flere nye tematiske satsinger som reflekterer samfunnsutvikling, samfunnsbehov og behov hos ulike brukergrupper (jf pkt. 5). OU anbefaler også at NFR opprettholder den etablerte tradisjonen med programforskning uten for sterke tematiske bindinger, og med mulighet for at forskeren selv gis frihet til å definere de mer presise forskningsspørsmålene. Gjennom en slik praksis vil programforskningen kunne ivareta den viktige balansen mellom forskning som er teoridrivende, praksisnær og nytteorientert.

De konkrete og tematiske anbefalingene til forskningsmiljøene i pkt. 3 skal først og fremst gi ideer til kvalitetsfremmende tiltak. Intensjonen er at miljøene selv videreutvikler og tilpasser anbefalingene ut fra egne behov.

Den geografisk spredte organiseringen av forskningen i mange små høgskolemiljøer tjener viktige distriktpolitiske hensyn som vanskelig kan prioriteres ned. OU anbefaler at miljøene spisser sine forskningsprofiler. OU er dessuten av den oppfatning at den pedagogiske forskningen trenger et koordinerende organ som kan bidra til bedre samarbeid og arbeidsdeling mellom forskningsmiljøene. Et koordinerende organ kan arrangere nasjonale konferanser og støtte departement og forskningsråd strategisk og praktisk. Konkret vil OU foreslå at det vurderes opprettet et utdanningsvitenskapelig råd innenfor rammen av NFR. Et slikt råd vil erstatte savnet av den tidligere faggruppen i pedagogikk. OU ser det som viktig at KD nå bidrar til en helhetlig tilnærming og overordnet strategi for finansiering av pedagogisk forskning og utviklingsarbeid. Tiltak for å bidra til både grunnleggende og praksisnær forskning av høy kvalitet er strategiske midler til de pedagogiske miljøene, i tillegg til frie midler til fordeling via NFR.

Som et virkemiddel til å forankre en nasjonal nettverksbygging i reelle forskningssamarbeid, anbefaler OU også NFR å støtte opprettelsen av forskerskoler ved universitetene – noen tematiske og noen nettverksbaserte. De bør etableres i nært samarbeid med høgskolemiljøene. Utvalget ser forskerskoleetablering som et nasjonalt integrerende og forskningsmessig kvalitetshevende virkemiddel fordi forskerskolene får forgreininger til mange forskningsmiljøer. Forskerskolene vil dessuten kunne avhjelpe flere av de utfordringer den pedagogiske forskningen ifølge evalueringen står overfor. Forskerskolene vil kunne bidra til en naturlig sosialisering av unge forskere inn i forskersamfunnet. Det vil i seg selv gi økt kvalitet og volum til pågående forskning fordi forskning og metodeskolering går hånd i hånd. Det bør videre avsettes forskningsmidler til prosjekter som er knyttet opp mot en forskerskole. OU ser store gevinster ved dette virkemidlet og anbefaler NFR å gi det høy prioritet.

Oppsummerende, og i tråd med St.meld. 20, Vilje til forskning, vil OU anbefale KD og NFR å følge opp utvalgets anbefalinger, først og fremst gjennom fire prioriterte virkemidler:

- Midler til gjennomføring av en rekrutteringsplan for pedagogisk forskning med øremerkede strategiske doktorstipendier og postdoc.-stillinger.
- Midler til etablering av forskerskoler ved universitetene.
- Vurdere å opprette et utdanningsvitenskapelig råd innenfor rammen av NFR.
- Styrke finansieringa av pedagogisk forskning gjennom institusjonsforankrede strategiske midler, frie forskningsmidler og/eller programmer uten sterke føringer fra oppdragsgiver.